

УДК811/161/2'2161.2+809

ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ-ВПРАВИ ЯК ПІДГРУНТЯ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСКУРСНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анжела Буднік

*Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
кафедра української філології,
вул. Старопортофранківська, 26,
м. Одеса, 65020, Україна,
тел.: (048) 723-40-98*

У статті розглянуто проект-вправи, в основу яких покладено особистісно-діяльнісний підхід до навчання мови, що ґрунтувався на реалізації проектної технології студентів філологічних спеціальностей.

Ключові слова: проектні технології, проект-вправи, дискурсні уміння.

Метод проектних технологій не є принципово новим у педагогіці та лінгводидактиці. Він виник ще на початку ХХ століття в США. Проектні технології ототожнювали з проблемним методом і пов'язували з ідеями гуманістичного напрямку у філософії і освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В. Х. Килпатріком. Надалі метод проектів розробляється в роботах таких зарубіжних авторів, як Е. Коллінгс, даний педагогічний феномен репрезентовано в працях М. Кнолла (M. Knoll), В. Шолера (W. Scholler), Дж. К. Вайса (J. D. Weiss). Сучасні вітчизняні дослідники В. В. Гузєєв, М. В. Клариц, О. С. Круглова, Д. Г. Льовітес, Е. С. Полат, І. Д. Чечель та інші розглядають проектне навчання на якісно новому рівні: як цілісну технологію навчання, що сприяє оволодінню методологічними знаннями, уміннями, навичками як основу для подальшої самоосвіти, як засіб для розвитку здібностей, дослідницьких умінь, соціальних навичок. Аналіз дидактичної літератури показав зростання уваги учених-дослідників до технології проектного навчання в системі роботи освітніх установ як засобу формування і розвитку особистісних якостей студентів, в цьому і вбачаємо *актуальність* нашого дослідження. *Метою* статті є обґрунтування доцільності використання проектних технологій формування дискурсних умінь студентів філологічних спеціальностей.

Рядом обов'язкових критеріальних вимог до сучасного тлумачення проектних технологій є:

- наявність освітньої проблеми, складність та актуальність котрої відповідає навчальним запитам та життєвим потребам тих, хто навчається;
- дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання проблеми;
- структурування діяльності відповідно до класичних стадій проектування;
- моделювання умов для виявлення учнями навчальної проблеми (її постановка; дослідження; пошук шляхів розв'язання; експертиза та апробація версій; конструювання підсумкового проекту (чи його варіантів);
- захист проекту;
- корекція та впровадження;

- самодіяльний характер творчої активності;
- практичне чи теоретичне (але в будь-якому випадку прикладне) значення результату діяльності (проекту) та готовність до застосування (впровадження);
- педагогічна цінність діяльності (студенти здобувають знання, розвивають особистісні якості, оволодівають необхідними способами мислення та дії) [1, 2, 6].

Враховуючи різні підходи до класифікації проектів у педагогічній літературі, пропонуємо розрізнити їх за цілим рядом параметрів: складом учасників проективної діяльності (індивідуальні й колективні (парні, групові)); характером партнерських взаємодій між учасниками проективної діяльності (кооперативні, змагальні; конкурсні); мірою реалізації міжпредметних зв'язків (монопредметні, міжпредметні, позапредметні (надпредметні)); характером координації проекту (безпосередній (жорсткий чи гнучкий), прихований); тривалістю (короткі, тривалі, довготривалі); метою та характером проективної діяльності (інформаційні, ознайомлювальні, пригодницькі, мистецькі, науково-пошукові, конструкційні) [1, 2, 3, 5, 6].

Проектній технології було відведено окремий завершальний етап експериментально-дослідного навчання з формування дискурсних умінь студентів філологічних спеціальностей засобами національно-прецедентних текстів, в основу якого покладено особистісно-діяльнісний підхід до навчання мови [4, с. 55].

Мета етапу, який спирався на самостійно сплановану і реалізовану діяльність студентів експериментальних груп, полягала в тому, щоб узагальнити і систематизувати знання студентів про явище прецедентності в мові та мовленні, вдосконалити вміння будувати цілісні дискурси відповідно до параметрів і особливостей комунікативної ситуації, продовжуючи опрацювання корпусу національно-прецедентних текстів на підставі організації пошуково-дослідницької діяльності.

Для досягнення мети проекту було визначено такі напрямки експериментальної роботи:

- опанувати стратегії апелювання до національно-прецедентних текстів у писемному дискурсі;
- дослідити особливості побутування національно-прецедентних текстів у сучасному українському дискурсі;
- закріпити особливості побудови різних типів дискурсів.

Запропонований проект з текстолінгвістики був зорієнтований на розкриття творчого потенціалу дискурсивної діяльності студентів експериментальних груп. Робота над проектом, який після колективного обговорення зі студентами експериментальних груп отримав назву “Прецедентні тексти як елементи національної пам'яті і виразники творчого характеру мовлення”, насамперед передбачала самостійну (індивідуальну і групову) роботу студентів упродовж останнього семестру V курсу після опанування навчальної дисципліни “Лінгвістичний аналіз художнього тексту” на попередньому етапі дослідження.

Ураховуючи специфіку навчальної дисципліни, було обрано такий вид проекту, як проект-вправа. Студентам було запропоновано два типи завдань, практично зорієнтовані, творчі, як-от:

1 завдання: із запропонованого корпусу національно-прецедентних текстів вибрати твір і довести статус його прецедентності, навести факти реінтерпретації національно-прецедентних текстів, способи звернення до національно-прецедентних текстів у художньому і публіцистичному дискурсах і окреслити комунікативну ситуацію і контекст побутування національно-прецедентних текстів, а також охарактеризувати позатекстові і внутрішньотекстові аспекти прецедентності, зокрема зв'язок з прецедентними іменами, висловлюваннями і ситуаціями. До корпусу увійшли такі тексти: Іван Котляревський.

“Енеїда”, “Наталка Полтавка”, “Москаль-чарівник”. Григорій Квітка-Основ’яненко. “Конопотська відьма”, “Шельменко-денцик”, “Сватання на Гончарівці”. Павло Чубинський, Михайло Вербицький “Ще не вмерла Україна”. Тарас Шевченко. “Заповіт”, “Наймичка”, “Ліля”, “Гайдамаки”, “Катерина”, “Назар Стодоля”, “Садок вишневий коло хати”, “Рече та стогне Дніпр широкий”. Іван Нечуй-Левицький. “Кайдашева сім’я”, “Микола Джеря”. Панас Мирний (П. Рудченко). “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”, “Повія”. Михайло Старицький. “Ніч яка, господи! Місячна, зоряна...”, “За двома зайцями”, “Не судилося”. Марко Кропивницький. “Глитай, або ж Павук”. Іван Карпенко-Карий. “Хазяїн”, “Сава Чалий”, “Мартин Боруля”, “Сто тисяч”. Пантелеймон Куліш. “Чорна рада”. Іван Франко. “Захар Беркут”, “Мойсей”, “Для домашнього огнища”, “Украдене щастя”, “Борислав сміється”, “До світла!”, “Перехресні стежки”, “Основи суспільності”. Михайло Коцюбинський. “Тіні забутих предків”, “Fata Morgana”. Василь Стефаник. “Камінний хрест”. Ольга Кобилянська. “Царівна”. Леся Українка. “Лісова пісня”. Володимир Винниченко. “Записки кирпатого Мефістофеля”. Микола Хвильовий. “Вальдшнепи”. Микола Куліш. “Мина Мазайло”, “Народний Малахій”. Юрій Яновський. “Вершники”. Олександр Довженко. “Зачарована Десна”, “Україна в огні”, “Щоденник”. Андрій Малишко. “Пісня про рушник”. Олесь Гончар. “Залізний острів” (із роману “Тронка”), “Собор”, “Таврія”. Павло Загребельний. “Роксолана”. Дмитро Павличко. “Два кольори”. Ліна Костенко. “Берестечко”, “Маруся Чурай”, “Страшні слова, коли вони мовчать...”. Василь Симоненко. “Лебеді материнства”. Григорій Тютюнник “Вир”. Василь Земляк. “Лебедина зграя”. Іван Багряний “Сад Гетсиманський”, “Тигролови”. Юрій Андрухович. “Московіада”. Ірен Роздобудько. “Гудзик”.

2 завдання: описати своє враження від нещодавно прочитаної книги. Вибір типу дискурсу, жанру і логічного способу подачі інформації (розповідь, роздум і опис) довільний; параметри комунікативної ситуації обумовлюються відповідним типом дискурсу.

На нашу думку, звернення до проекту забезпечувало активізацію лексико-фразеологічного словника (запас і динамічність концептів національно-прецедентних текстів), можливість вияву індивідуальних рис студента як мовної особистості (адже кожен по-своєму використовував національно-прецедентний текст у породжуваному ним дискурсі), опанування студентами різноманітними дослідницькими прийомами (збір необхідної інформації, аналіз, асоціативний експеримент, підбиття підсумків тощо), а також розширювало можливості навчального процесу завдяки використанню комп’ютерних технологій для створення студентських презентацій і публікацій, пошуку додаткової інформації в інтернеті.

Структурування змістової частини проекту підпорядковувалось проблемному питанню, відповідь на яке студенти експериментальних груп отримували по закінченню навчального проекту: якими перевагами володіє автор, апелюючи в писемному дискурсі до НПТ? Загалом організація проекту-вправи включала три етапи, зміст яких розкрито у таблиці.

Етапи роботи над проектом “Прецедентні тексти як елементи національної пам’яті і виразники творчого характеру мовлення”

Етапи роботи над проектом	Зміст роботи	
	викладача-експериментатора	студентів експериментальних груп
1 етап Підготовка до	мотивація діяльності студентів, постановка проблемного питання	

<i>проекту</i>		
	визначення теми, мети і завдань проекту	
	формулювання основних напрямів роботи, розкриття механізму реалізації проекту	розробка плану дій
	організаційне планування: визначення методологічної бази, основних інформаційних джерел, розподіл на групи, очікувані результати і форма захисту, термін виконання, встановлення критеріїв і системи оцінювання	
2 етап <i>Реалізація проекту</i>	спостереження за роботою студентів, при потребі корегування і керування пошуково-дослідницькою діяльністю студентів	виконання проекту <i>групова робота</i> - проаналізувати факти ре- інтерпретації НПТ (робота зі словниками, додатковою літературою, творами мистецтва); - асоціативний експеримент, обробка отриманих результатів; - проілюструвати способи звернення до НПТ у художньому і публіцистичному дискурсах; - окреслити комунікативну ситуацію і контекст використання НПТ в українському дискурсі;
		- охарактеризувати позатекстові і внутрішньотекстові аспекти прецедентності, дібрати приклади; - сформулювати висновки щодо побутування НПТ у формі письмового звіту і мультимедійної презентації. <i>індивідуальна робота</i> - виконання творчої письмової роботи
3 етап <i>Аналіз та оцінювання</i>	усний і письмовий звіт студентів, колективне обговорення, оцінювання результатів	

<i>результатів проекту</i>	перевірка індивідуальних творчих письмових робіт студентів	
	оцінювання та самооцінювання результатів проекту, підбиття підсумків на семінарському занятті	

Особливість реалізації проектної технології полягала в інтеграції набутих знань з української мови, літератури, культури й історії. Крім письмових звітів і письмових творчих робіт, студенти експериментальних груп підготували мультимедійні презентації, з особливостями планування і використання яких вони знайомились у межах таких навчальних дисциплін, як “Інтел” або “Нові інформаційні технології”. Включення у форму звітності мультимедійної презентації дозволило сконцентрувати увагу на формуванні вмінь систематизувати зібраний мовний матеріал і упорядковувати його, добирати влучні приклади, заголовки, поєднувати текстовий матеріал з ілюстративним, висловлювати свої думки більш змістовно, водночас стисло і логічно, дотримуватись композиційних і мовленнєвих особливостей наукової статті, влучно використовувати цитування, будуючи, таким чином, цілісні дискурси відповідно до параметрів і особливостей комунікативної ситуації.

Оскільки важливе місце у проектній технології посідає система оцінювання, студентські письмові звіти за результатами опрацювання корпусу національно-прецедентних текстів, підготовлені у вигляді наукових робіт, статей або творчих письмових робіт, було оцінено за критеріями сформованості дискурсних умінь студентів у писемному мовленні (володіння понятійно-теоретичним і фактичним матеріалом, комунікативна організація дискурсу, жанрова організація дискурсу, структурно-композиційне оформлення дискурсу (тексту), мовне оформлення дискурсу (тексту), інтертекстуальність).

Відповіді на проблемне питання (якими перевагами володіє автор, апелюючи в писемному дискурсі до національно-прецедентних текстів?) було спільно обговорено на спецсеминарах, під час яких студенти презентували свої колективні та індивідуальні роботи. Обов'язки викладача-експериментатора полягали лише в тому, щоб за допомогою навідних запитань (З якою метою автор звертався у творі до національно-прецедентних текстів? Наскільки вдалими були створені автором текстові ремінісценції шляхом використання національно-прецедентних текстів? Чи досягнув автор поставленої комунікативної мети? Які твори характеризували їх авторів як оригінальну і творчу мовну особистість? Чому?) посприяти глибшому усвідомленню ролі і місця національно-прецедентних текстів у писемному дискурсі, їх текстотворчої функції, а також включенню автора і читача у процес мовленнєвої творчості на рівні творення і сприймання писемного дискурсу.

Отже, завдання проекту-вправи виступили підґрунтям як для вдосконалення дискурсних умінь студентів експериментальних груп у рецептивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності, так і вмінь увиразнювати і збагачувати писемний дискурс шляхом використання явища прецедентності.

1. Горлицкая С. И. История метода проектов // Компьютерные инструменты в образовании. 2001. №5. С.95-98.

2. Ильин Г. Л. Научно-педагогические школы: проективный подход / Исслед. центр пробл. качества подготовки специалистов. Каф. психол.-пед. и социал.-филос. пробл. образования. М., 1999.

3. Левитес Д. Г. Образовательные технологии: теория, классификация, обзор, конструирование. Мурманск, МОИПКРО, 2001.

4. *Освітні технології*: Навч. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; [за ред. О. М. Пехоти]. К. : Вид-во А. С.К., 2003.

5. *Практика обучения: современные образовательные технологии* [Текст] / Акад. пед. и соц. наук, Моск. психол.-соц. ин-т. М.: Ин-т практ. психологии; Воронеж: НПО "МОДЭК", 1998. 280.

6. *Селевко Г. К.* Современные образовательные технологии: Учеб. Пособие. М.: Народное образование, 1998.

TASK OF PROJECT-EXERCISE AS BASIS FOR PERFECTION OF DISCOURSE ABILITIES OF PHILOLOGICAL SPECIALTIES STUDENTS

Angela Budnik

*State Establishment K. D. Ushinsky South-Ukrainian national pedagogical university,
Ukrainian Philology department,
26, Staroportofrankivska Str., Odessa, 65020, Ukraine,
phone: (048) 723-40-98*

Project-exercises basis of which is the personality-active going near the studies of language are considered in the article, that based on realization of project technology of philological specialties students.

Key words: project technologies, projects-exercises, discourse abilities.

ЗАДАНИЯ ПРОЕКТ-УПРАЖНЕНИЯ КАК ОСНОВА УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДИСКУРСНЫХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Анжела Будник

*Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
кафедра украинской филологии,
ул. Старопортофранковская, 26,
г. Одеса, 65020, Украина,
тел.: (048) 723-40-98*

В статье рассмотрены проекты-упражнения, в основу которых заложен личностно-деятельный подход к обучению языка, который базировался на реализации проектной технологии студентов филологических специальностей.

Ключевые слова: проектные технологии, проект-упражнения, дискурсные умения.

Стаття надійшла до редколегії 29. 11. 2009

Прийнята до друку 20. 01. 2010